

פקודי

הכתוב: "בחדש הראשון גו' באחד לחדש הוקם המשכן" מה שפי' בר"פ שמיני ע"ד יום השמיני, כי אי"ז מוכרח כאן].

(ד) הוספת ("ויהי נועם ה' אלינו עלינו") "וגו'" — שכוונתו בזה לרמוז תירוץ קושיא לתלמיד ממולח — מהי הקושיא?

(ה) מה משמיענו בסיומו "והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה", בעוד שכתוב זה הוא ב(סיום) המזמור של תפלה למשה עצמו? ומה נוגע שישנם י"א מזמורים בתפלה למשה?

ואף שעד"ז איתא במדרש, אבל (א) ידוע שרש"י אינו מעתיק מדרשים כ"א מה שנוגע לפשט"מ; (ב) רש"י אינו כותב כאן "כדאיתא במדרש" וכיו"ב, שמוה מובן שהוא ע"ד הפשט ממש, ולא מדרש המתאים לפשט"מ.

ב. והנה תוכן פירש"י זה — ברכה על השראת השכינה — הוא גם כפ' שמיני על הכתוב "ויצאו ויברכו את העם" ופירש"י: "אמרו ויהי נועם ה' עלינו יהי רצון שתשרה שכינה בך מעשה ידיכם כו'".

וצלה"ב השיניניים:

(א) התם הושמט הסיום האמור ב"פירושו כאן: "וגו' והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה" (אף שב"דוחק גדול י"ל שסמך בזה על פירושו בפקודי).

א. בהפסוק: "וירא משה את כל המלאכה גו' ויברך אותם משה" מע"תיק רש"י את התיבות "ויברך אותם משה" ומפרש: "אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלינו עלינו וגו' : והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה".

וצלה"ב:

(א) מהו הקושי בהבנת כתוב זה ש"בשבילו הוצרך רש"י לפרש נוסח ברכתו — דלכא"ל, כאשר קיימו בני ציווי של הקב"ה, ובפרט כאשר "עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו", ובעבור זה מתברכים, מובן מאליו מהו תוכנה וענינה של הברכה (בנוסח של "אשרינו מה טוב וכו'", או "ישר כח" וכיו"ב)?

וביותר קשה, שרש"י מוציא לכא"ל את הכתוב ("ויברך") מפשוטו, כי הוא מפרש שלא היתה בל' ברכה כ"א בל' תפלה — "יהי רצון".

(ב) הקדמת "אמר להם" לכאורה מיותרת היא בפירושו, שהרי בכתוב גופא נאמר "ויברך אותם"?

(ג) מנ"ל להוסיף את הברכה השני': "ויהי נועם ה' אלינו עלינו וגו'" — כי אף דמצינו שאמרה משה, מהו ההכרח שזוהי הברכה כאן בפרשת פקודי?

ואף אם הדבר מוכרח — הו"ל לפרשו שם על הכתוב בתהלים [וכמו שלא הביא רש"י כאן בפ' פקודי על

(3) מ, יז.

(4) מדרש תהלים שם בתחילתו.

(5) ט, כב.

(1) פרשתנו לט, מב.

(2) תהלים מזמור צ בסופו.

משמע דס"ל שזהו כפשוטו — בני סתם [ואף שרק החכמי לב „עשו" את המשכן — מתרץ זה רש"י בפירושו עה"פ "ותכל כל עבודת משכן גו' ויעשו בני" ככל גו'": „ויעשו בני" — את המלאכה כו", היינו דויעשו בני" קאי על המלאכה (דפירשה לעיל י': ומלאכת ההבאה כו') ולא על „עבודת" שלפנ"ז בפסוק י'] —

הו"ל למשה לברכם מיד כשגמרו ההבאה ובפרט שהייתה בנדיבות; וכי יתכן שחכה, ח"ו, בברכתו קרוב לחצי שנה י' ?!

ועכצ"ל שבדאי ברך אותם אז בזמן הנכון, והכתוב א"צ לפרש זה כי פשוט הוא וכנ"ל כו'; או, לאידך גיסא — שאצ"ל נתינת יישר כח דמאי קמ"ל (אף דפשיטא שגרמו נח"ר במח' ורגש מרע"ה י'). ומה שכאן מפרש „ויברך אותם משה" צ"ל שזהו לא ברכה — נתינת יישר כח, כ"א ברכה מיוחדת י' (שלכן הוצרך הכתוב לפרשה) השייכת לגמר עשיית המשכן דוקא; ומכיון שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה י', הרי בודאי שמדתו של הקב"ה בזה, היא בהתאם לעבודת בני ישראל — שעשו את המשכן בכדי

ב) היפך סדר הברכות — התם הוא מתחיל ב„ויהי נועם גו' ולאח"ז „יהי רצון כו' " ובפרש"י בפרשתנו הן בסדר הפוך.

ג) התם כותב „אמרו", וכאן — „אמר להם".

ג. והביאור: הקושי שבהכתוב הוא — בכתובים אלו מסופר ע"ד גמר עשיית המשכן וכליו, שזה הי' ע"י החכמי לב. ומכיון שלאח"ז מסיים הי' כתוב „ויברך אותם משה", משמע ש"אותם" היינו החכמי לב שעשו את המשכן.

ואינו מובן: למה לא בירך משה את כל ישראל כאשר כל איש ואשה נדב לבם והביאו את המלאכה ל־משכן י', „ויבואו האנשים על הנשים גו' " י', עד שהוצרך להכריז „אל יעשו עוד מלאכה" ורק אז „ויכלא העם מהביא" י'.

ומשה הרי אוהב ישראל הי' י', ובודאי שצריך הי' לברך אותם כאשר כל איש ואשה הביאו את המלאכה למשכן, ולא רק כאשר החכמי לב גמרו עשיית המשכן, שהם היו יחידי סגולה — „ראו קרא ה' בשם גו' " י'.

ואפילו את"ל — דמדלא פירש רש"י ד„בני" (הנאמר בקרא שלפניו: „כן עשו בני") היינו רק החכמי לב.

6) ראה פירש"י לב, ב.

7) וראה פירש"י פרשתנו לה, כו — בנוגע לתרומת האדנים — שכאח"כ נתן כו'.

8) לה, כב.

9) לו, ו.

10) מנחות סה, א.

11) שם, ל.

12) לט, לב.

13) לו, ז.

14) ועפ"ז בסלה תמיהת מפרשי רש"י

שם (לט, לב) — מאי קמ"ל.

15) ראה פירש"י תשא לא, יח, לג, יא.

ר"פ ויקהל.

16) ע"י פירש"י בתיבת גיחות (ויקרא

א, ט, ועוד).

17) ע"י ב' ברכות יעקב לפרעה (ויגש

יח, ז, י') — שתוכנם שונה כפרש"י שם.

18) ראה פרש"י נח ז, יא, יתרו יח.

יא. נשא ה, כד, ועוד. וכן מובן בפשטות.

ושגם הוא עצמו בכלל, וכאן הרי מוכרח לומר שהיתה ברכה בתוכן כזה, למדין סתום מן המפורש שאמר משה ברכה זו "ויהי נועם וגו'" בסיום מלאכת המשכן.

ומוסיף רש"י (אחרי "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו") — "וגו'", באם יקשה תלמיד ממולח: כיון שאומר "במעשה ידיכם" דבני — מהו ההכרח שיהי "נועם ה' עלינו" גם על משה — שיראה המשך הכתוב "ומעשה ידינו", היינו שגם מעשה ידיו של משה הי' בעשיית המשכן (ביחד עם מעשה ידיהם דבני').

ה. אבל יוקשה לתלמיד: מנ"ל שהכתוב "ויהי נועם" אמרו משה — (ואדרבא היפוכו משמע מהנא' לפניו: "שנותינו בהם שבעים גו' שמונים שנה", וכבר למד התלמיד שמשה הי' בן שמונים שנה ביצי' מ^י, ועד"ז מרים ואהרן וכו' — וי"ל שזהו גם מטעמי המדרש²² — שישראל אמרו "ויהי נועם ה' עלינו"?)

וזהו שרש"י מוסיף "והוא א' מ"א מזמורים שבתפלה למשה" (אף שזהו בסיום המזמור שב"תפלה למשה" עצמו כנ"ל).

דבאם רק זה המזמור אמר משה, אפ"ל שרק התחלתו דמשה משא"כ (שבעים גו' שמונים שנה גו' ו') סיום המזמור "ויהי נועם" הוא מה שענו ישראל על דברי משה (כפי' המדרש): אבל מכיון שגם המזמורים שלאח"ז

שיהי' "ושכנתי בתוכם" יי' ולכן פי' רש"י "אמר להם יהי רצון שתעשרה שכניה במעשה ידיכם".

וזהו שרש"י מקדים "אמר להם" — כי הטעם שברכה זו מוזכרת בכתוב הוא משום שלא היתה זו סתם ברכת "יישר כח" וכיו"ב, כ"א "אמר (דבר הנוגע) להם" — דבר המותאם ל- פעולתם הם ולמבוקש שלהם: השראת השכינה בעשייתם.

ד. אמנם צריך להבין: בפירש"י שלפנ"ז כתוב "שלא הי' יכול להקימו שום אדם ומשה העמידו . . . א"ל הקב"ה עסוק אתה בידך". ולפי"ז הרי אע"פ שבנ"י טרחו ומשה רק עסק כו' ואח"כ, ואין ברכתם שווה, אבל צ"ל ג"כ ברכה למשה לאחר ברכת בני' וברכה הכוללת גם (עשיית) בני', כיון שעל ידי עסק משה נגמרה ונשלמה עשייתם דבני' את המשכן — "מעשה ידיכם" דבני'.

ומפרש רש"י דאין הכי נמי, ומביא שמצינו התוכן ד"יהי רצון שתעשרה שכניה" גם בהכתוב — "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו", שהו"ע השראת השכינה (אלא ש"שכינה" הוא בלשון חכמים ו"ה' אלקינו" הוא בל' הכתוב), ובברכה זו, שנקראת תפלה (לא נתינת יישר כח וכיו"ב), הרי כולל משה את עצמו עמהם, שאומר "עלינו"²⁰.

וזהו שמסיים רש"י "והוא כו' מזמורים שבתפלה למשה", והיינו דמכיון שמצינו מפורש ב"תפלה למשה" ברכה על השראת השכינה השייכת להמשכן

(21) וארא ז. ז.

(22) ספרי פנחס סדר עולם רבה פי"ו. וראה ילקוט כאן עה"פ. תוי"כ ר"פ שמיני (טו). [אבל להעיר שברש"י שבועות (טו, ב ד"ה השיר) גרס גם בתוי"כ כבפירושו עה"ת כאן].

(19) תרומה כה. ח.

(20) ואף שברכת משה היתה לפני הקמת המשכן (כפשוטו סדר הכתוב) — הרי ה' ברכה "ויהי נועם . . . עלינו" היא בלשון עתיד.

כו' שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם כו'.

ז. ההוראה מפירש"י זה:

גם לאחר שבנ"י קיימו כל ציוויי ה' בשלימות — נדבת לבם של כ"א מישראל למלאכת המשכן, עד לאחר סיום והשלמת כל העבודה של החכמי לב במלאכת המשכן — "ככל אשר צוה ה'", עדיין לא יוכלו להקים את המשכן והוצרכו להביאו אל משה שהוא יקים אותו; וגם זה לא הספיק עדיין עד ש"ויברך אותם משה" שע"ז דוקא שרתה השכינה במעשה ידיהם.

ולאידך, כשהביאו בנ"י מלאכתם אל משה, הנה לא זו בלבד שמשה ברכם כנ"ל, אלא עוד זאת, שמשה כלל את עצמו עמהם בברכתו: "ויהי נועם הוי' אליקינו עלינו ומעשה ידינו גוי'". היינו שמשה שיתף א"ע עם כלל ישראל בעבודתם ופעולתם הם.

ועד"ז בעבודת כאו"א: גם לאחר גמר והשלמת עבודתו שנועדה לו, עליו לידע שעדיין אין בכוחותיו הוא להגיע לתכליתה — הקמת משכן לו ית' — כ"א צריך "להביא" "מלאכת" עבודתו למשה רבינו [ה"אפתשטותא דמשה בכל דרא ודרא"]²⁵ — עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו] כי רק הוא בכוחו ויכולתו להקים ממלאכת בנ"י משכן לו יתברך, היות והוא ה"עומד בין ה' וביניכם"²⁶ — ממוצע המחבר נש"י לאביהם שבשמים²⁷;

וגם לאחר השתתפות משה רבינו,

אמרם משה מסתבר שכתוב זה שב"אמצע הוא מדברי משה, ולא מדברי בני ישראל. [הנאמר "שבעים גו' שמונים שנה" הוא חלק מהעונש כאשר "זרמתם שנה" יהיו גו' שתה עונותינו גו' "י".]

ו. עפ"ז מבואר טעם השינויים בפירש"י שבפ' שמיני:

מש"נ שם "ויברכו את העם" קאי וסמוך לעבודת אהרן ומשה²⁸ (ש" מסופר בארוכה לפני זה), וע"ז באה תחלת הברכה — וזו היתה סיבת כל הברכה וכפירש"י: "אמרו ויהי נועם ה' אליקינו עלינו", עיקרו על (עבודת) אהרן ומשה (ולא דמשה ובנ"י כב' פרשתנו).

ולכן: (א) כתב רש"י "אמרו" בלא הדגשת "להם" (ב) לא כתוב "וגו'" — כי המשך הכתוב הוא ענין חדש ולא עבודת משה ואהרן, (ג) לא סיים "והוא א' . . . שבתפלה למשה" — כי כאן אין כל סברא לומר שאמרו בנ"י, כיון שמדבר בעבודת משה ואהרן, משא"כ בפקודי שמדבר בעשיית ה' משכן.

ועפ"ז מובן גם שינוי הסדר שמתחיל "ויהי נועם גו'" ואח"כ כותב "יהי רצון כו'" — כי העבודה דאהרן ומשה (נועם ה"א עלינו") פעלה שאח"כ "תשרה שכינה במעשה ידיכם" (דבני ישראל), היינו שהשראת השכינה ב" מעשה ידיכם" באה לאחר וביסוד עבודת אהרן ומשה (נועם . . עלינו), וכהמשך פירש"י: לפי שכל ז' ימה"מ כו' לא שרתה שכינה כו' אמר להם

(25) ת"ז תי' סס (קיב, א. קיד, א).

(26) ואתחנן ה, ה, וראה תו"ש ע' 158.

(27) ראה עד"ז בארוכה לקמן ע' 184, 186 ואילך.

(23) שם, ה"ח.

(24) פירש"י פרשתנו מ, כט. וראה לקו"ש ח"ו שיחה א' ל"פ פקודי.

שמוליד ומהוה כל נבראים בכל רגע ורגע; כי מאחר שרואה את דבר ה' שבדבר — ולא חומריותו וגם לא גשמיותו הרי רואה הוא את הדבר לאמיתותו, ולכן (א) ביכולתו להכיר את ה"חולי" לאמיתותו; (ב) ביכולתו לעורר רחמים ולרפאו; דמכיון שרואה את דבר ה', כי אז באפשרותו לשנות הצירופים כו', ע"ד "מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק" יי.

(ב) החכם צ"ל "בעיר" יי — שאינו סוגר את עצמו בד' אמותיו, עם היותו עסוק בת"ת ותפילה ושאר ענינים געילים, כ"א מצוי הוא בתוכיותה של ה"עיר" ומסור לכאור"א מבני הנמ"צאים בה — ולכן מבקש עליהם רחמים וכו' יי.

וב' תנאים אלו הם בדוגמא לב' הענינים דלעיל בשייכות למשה ובני יי:
(א) שהוצרכו להביא את כל המלאכה למען תכליתה והשלמתה למשה, שהוא ה' ה"חכם" יי — הרועה ישראל;
(ב) משה כלל את עצמו יחד עם כלל ישראל יי.

(34) תענית כה, א.

(35) לשון רמ"א יור"ד ס"ט ש"ה.

(36) ועד"ו צריך להיות בעבודת כאור"א: בחי' "חכם" שבו, והוא האמונה שבכ"א מישראל שבבחי' "חכמה" שבנפש (תניא) פ"ח י"ט) צ"ל "בעיר קטנה זה הגוף" (גדרים לב, ב), שיאיר בכל כחות ולבושי הנפש שלו (ראה תניא ספ"ט ובפס"ד כ"ה, וראה גדרים שם: חכם זה יצר טוב כו', ומלט את העיר בחכמתו זו תשובה ומע"ט כו').

(37) שמשו מדריגתו חכמה — ראה לקו"ט מסעי פס, ד, צב, רע"א, ובכ"ח. (ראה בארוכה לקו"ט ח"ו ע' 244 ואילך).

(38) ראה וז"א סז, ב.

עדיין לא תשרה שכינה במעשה ידי בני עד שמשו רבינו בירך אותם כו'.

ובאותיות פשוטות: כא"א מישראל, עם כל מעלותיו ועבודתו עליו להיות דבוק וקשור ל"א"תפשטותא דמשה" — "רבי" — שעל ידו דוקא הוא מתקשר עם ה' אלקיו; וכמפורש בנגלה ד"תורה, במכילתא עה"פ יי "ויאמינו בה" ובמשה עבדו, שכל מי שמאמין במשה עבדו, הרי"ו כאלו מאמין בה', ויתירה מזו: כל עניניו של כאור"א מישראל הן בגשמיות והן ברוחניות תלויים הן בהנשיא, וג"ו אינו ענין הנאמר רק בקבלה וחסידות, אלא מפורש הוא בגמ' יי: "מי שיש לו חולה בביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" — היינו שה"חולה" — הן בגופו והן בנשמתו, שעדיין חסרה השלימות ב"עבודתו לקונו יי — אין די לו בזה שהוא עצמו (או זולתו מב"ב) יבקש רחמים לתרופה (למחלתו בג"ר), אלא צריך הוא לתפילתו של "חכם" והיא היא הפועלת להיות "ושב ורפא לו" יי.

אלא שב' תנאים בזה: (א) "חכם" — ד"איהו חכם הרואה את הנולד" יי, ופי' אדמוה"ז יי שרואה את הדבר ה'

(28) בשלח יד, לא.

(29) ב"ב קטז, א.

(30) ועד ש"חולה" בגימט' מ"ט "לפי שחסר ממנו שער הג' ולזה אירע לו החולי" (טעמי המצות להאריז"ל פ' וירא, וראה לקו"ט ברכה צז, ב, ובארוכה ד"ה חמישים שערי בינה תרנ"ג — גרסא בקונטרס ח"י אלול תש"ג).

(31) ראה שו"ת חת"ס חאו"ח סי' קסו, לקו"ט ח"ג שיחה ב' לפ' שלח סי'.

(32) תמיד לב, א.

(33) תניא פמ"ג לקו"ט נשא כו, ד.

האזינו עה, ב.

בנ"י לעשיית המשכן (וע"ד פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שישנם „צרות-חסידים“, דבעת שטוב להם אין „באים“, כשי מטילים עליהם שליחות בהפצת ה- מעינות משתמטים כו', ורק כשנמצאים בעת צרה ר"ל באים בתביעה כו' שצריכים ל„מופת“) — הנה במצב כזה אינם כלים ראויים להשתתפות משה וברכתו.

אלם כשבנ"י עובדים עבודתם כ- דבעי כו' בתכלית השלימות כפי יכול- תם הם, ובאים אל משה רבינו באופן הראוי — באמונה, וכדרז"ל הנ"ל ע"פ „ויאמינו בה' ובמשה עבדו“ — הנה אז משתתף משה עם העבודה של כאו"א שכולל א"ע עם הכלל, ומסייע לכאו"א בפרט בעבודתו לו יתברך; ואחרי השתתפותו בעבודת כלל ישראל פועל בברכתו השראת השכינה ב- „מעשה ידינו“ של כלל ישראל ומשה בתוכם, ומביא את כאו"א לשלימותו האמיתית.

(משיחת ש"פ ויק"פ, מבה"ח ניסן, תשל"ה)

ח. אך קודם שבאים בנ"י אל משה נאמר „ויעשו בנ"י ככל אשר צוה ה'", היינו שקודם השתתפותו של משה וברכתו כבר נגמרה כל עבודת המשכן המוטל עליהם ומצדם הרי היא ב- תכלית השלימות, ורק אז השתתף משה עמם בעשיית המשכן ובירך אותם.

וכן הוא בעבודת כאו"א: להשתת- פותו דמשה שבכל דרא ודרא ולברכתו זוכה האדם רק כאשר עבודתו היא ככל אפשריותו ויכולתו, ע"ד „וברכך ה"א בכל אשר תעשה“ יי דוקא; „רפואת“ (משה) ה„חכם“ באה רק אם ה„חולה“ עושה גם פעולות טבעיות ע"פ תורה (כדרז"ל יי „ורפא ירפא“ — מכאן שניתנה רשות לרופא לרפ- אות“).

אבל כאשר עדיין יש חוסר במלאכת

(39) ראה טו, יח, ובספרי עה"פ. נתבאר בדרך חיים בהקדמה, דרמ"צ מצות תגלחת מצורע בסופו. קונט' ומעין מכה פ"א.

(40) ב"ק פה, א.

(41) משפטים כא, יט.

פקודי^ב

להסביר זה במפורש: "שני פעמים" ? ובפרט שברוב המקומות ככולם דרכו לפרש מבלי להקדים את הקושיא המתיישבת בפירושו; וכ"ש בנדר"ד שהדיוק של "שני פעמים" בולט הוא י.

ד) למה דייק רש"י לומר "רמז למקדש שנתמשכן" (ל' יחיד), "בשני חורבניו"? והלא הן ב' מקדשות — ולכאורה ה' נכון יותר לומר "רמז למקדשות שנתמשכנו" בל' רבים, ה' מתאימה גם יותר הן לתחילת דבריו "שני פעמים", והן להמשך דבריו "בשני חורבניו" (ל' רבים).

ה) לאיזה טעם הוצרך להוסיף ולבאר שה"חורבניו" היו על "עונותיהן של ישראל", לאחר שכל הדיוק בכפל הל' "המשכן משכן" "שני פעמים" כבר מיושב ומוסבר באמרו שזהו "רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו" ?

ו) עה"פ: "ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו" פרש"י שקאי "על שני מקדשות ש"עתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב" וגם "על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב" — הרי שגם משכן שילה נחרב כמו

א. בתחלת פרשתנו "אלה פקודי המשכן משכן העדות וגו'" מעתיק רש"י (בד"ה השני) את התיבות "המשכן משכן" ומפרש: "שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל".

וצריך להבין:

א) הן אמת שהענין כשלעצמו, מה שבראש פרשתנו יש רמז לב' המקדשות, הוא מילתא בטעמא: היות ופר"ש זה ז"ל הוא כעין סך-הכל מבנין המשכן וכליו [וכדברי רש"י בד"ה הראשון שבפסוק זה: "בפ' זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת ונמנו כל כלי לכל עבודתו"], לכן כאן הוא המקום לרמז לעוד ב' מקדשות שיהיו בעתיד; אולם קשה להבין: למה בא הרמז בכתוב בענין המורה על חורבנם, שהמקדש "נתמשכן בשני חורבניו" — ולא ברמז אחר המורה על המקדש בבנינו וקיומו?

ב) יתרה מזו: למה דרשו רז"ל התיבות הנ"ל מל' משכון — המורה על חורבנם והרי בכ"מ ופשוטו של מקרא הוא לפרשו מל' ושכנתי בתוכם — שהי' זה גם במקדש (ובאופן שונה * בא' מהשני).

ג) מזה שרש"י מעתיק "המשכן משכן" מובן חאליו שדיוקו הוא מ"הכפלת תיבת "משכן" — ולמה לו

2) משא"כ בפ' וישב (לח, ל) שמפרש רש"י "ארבע ידות כתובות כאן" — הוא מפני כי בלאה"כ אין ברור דיוקו של רש"י, ובפ' משפטים (כג יט): "ובג' מקומות נכתב בתורה וכו'", ובפ' תשא (לח, כו): "ושלשה פעמים כתוב בתורה וכו'" (וכי"ה בפ' ראה (יד, כא)) — כי לא כל הג' פעמים נכתבו על אחר.

3) אבל ראה לקמן הערה 5.

4) ויגש מה, יד.

1) ומתורצת ע"ז קושיית הגו"א: "ומאי ענינו לכאן לכתוב זה כאן ולמה לא כתב זה בכל הפרשה שקדמה" — ומה שחירץ, אינו ע"פ פשוטו של מקרא. ועד"ז מה שחירץ המשכיל לדוד.

1*) ראה לקמן סוף הסעיף.